

1. KORUPCIJA I NJENO ZNAČENJE ZA RAZVOJ HRVATSKE

ŠTO JE KORUPCIJA?

Korupcijom se smatra svaki oblik zlorabe javne ovlasti radi osobnog dobitka. Takvo je određenje široko i pokriva velik krug pojava. Javno mnijenje i politički način govora pod pojmom korupcije podrazumijevaju sasvim različite društvene pojave: organizirani i gospodarski kriminal, lošu vlast i njezine posljedice, ljudsku prevrtljivost i bahatost vlasti. Ne postoji zakonsko određenje korupcije, ali se konvencionalno pod tim pojmom smatra davanje i primanje mita (čl. 347. i čl. 348. KZ-a¹), protuzakonito posredovanje (čl. 343. KZ-a), zloraba obavljanja dužnosti državne vlasti (čl. 338. KZ-a), zloraba položaja i ovlasti (čl. 337. KZ-a), sklapanje štetnog ugovora (čl. 249. KZ-a), odavanje službene tajne (čl. 351. KZ-a) te izdavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne (čl. 295. KZ-a). Svako od navedenih određenja otkriva pojedini element fenomena korupcije i premda se o određenju mogu voditi sporovi, neprijeporna je društvena i politička šteta korupcije i njezino postojanje u Republici Hrvatskoj .

Korupcija je štetna. Iako postoji oduvijek, u modernoj državi ona postaje opasnost jer šteti obavljanju društvenih poslova, snižava potrebnu razinu morala u političkom odlučivanju, blokira javnu upravu, sudstvo čini nedjelotvornim. Postoje različiti izračuni šteta korupcije. Međutim, najveća je šteta u tome što ona iskrivljuje prioritete u političkom i gospodarskom odlučivanju i pogubno šteti javnoj odgovornosti i društvenom moralu.

STANJE U HRVATSKOJ

Procjene o raširenosti korupcije govore o tome da je korupcija stvarni problem Republike Hrvatske. Prvi, ali na žalost nepouzdan podatak jest statistika kaznenih djela. Uvid u statistike upućuje na to da je riječ o vrlo malom broju prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba za korupcijska kaznena djela. U razdoblju od 1992. do 1997. godine prijavljeno je ukupno 3.316 kaznenih djela. U tom je razdoblju podignuto 1.408 optužnica, a pravomoćno je osuđeno 570 osoba. Dakle, dolazi do svojevrsnog filtriranja korupcijskih predmeta tijekom kaznenog postupka te osudom završi 17,2% prijavljenih djela, a bezuvjetnom kaznom zatvora koja je za djela predviđena tek 13 ili 0,0392%. Osim što taj podatak može upućivati na oprez jer su moguće lažne prijave, on prije svega upozorava na postojanje nesklada između javne percepcije raširenosti pojave i javnog mnijenja o tome. Istraživanja javnog mnijenja u Republici Hrvatskoj bez iznimke pokazuju da percepcija i stavovi ispitanika korupciju smatraju raširenom (vrlo raširenom 65,8%, raširenom 32,9%) te da ju osuđuju (od 54 do 82%).

Međunarodna istraživanja pokazuju isto. Prema indeksu CPI-ja Transparency International-a², Republika Hrvatska je 2001. godine na 47. mjestu liste od 91 zemlje. Malen pomak u odnosu na 51. mjesto iz 2000., no u usporedbi s prethodnim izvješćem za 1999. godinu, Republika Hrvatska ostvarila je zamjetan napredak, jer se nalazila na 74. mjestu te ljestvice. Napredak Republike Hrvatske treba pripisati općem napretku političke situacije u zemlji i povećanju ugleda u svijetu, ali prije svega nizom mjera i konkretnih postupaka nove hrvatske vlasti u procesuiranju gospodarskog i organiziranog kriminala. U usporedbi sa susjednim i tranzicijskim zemljama, Republika Hrvatska je, usprkos napretku, ocijenjena relativno nisko.

¹ Kazneni zakon Republike Hrvatske; Narodne Novine broj 110 – 1997.

² Corruption perceptions indeks - Indeks percepcije korupcije. Objavljuje se jednom godišnje i, na temelju stručne analize, rangira zemlje prema stupnju korumpiranosti.

Ocjena položaja Republike Hrvatske zasniva se na četiri samostalna istraživanja uglednih svjetskih institucija i smatra se relevantnom ocjenom stupnja korumpiranosti pojedine zemlje. Nešto je bolja ocjena EBRD-a³ koja u svojem izvješću uočava da je korupcija u Republici Hrvatskoj ozbiljan problem, no ocjenjuje ju nižom nego u drugim tranzicijskim zemljama. Istraživanja Svjetske banke pokazuju da Republika Hrvatska prema anketama provedenim krajem 1999. pripada srednjoj skupini tranzicijskih zemalja. Podaci upućuju na relativno nizak ukupni indeks, osobito administrativnu (nisku) korupciju⁴, ali visok stupanj korupcije na razini političkog odlučivanja⁵, pravosuđa⁶. Istraživanje upozorava na slabu društvenu i političku odgovornost - što je samo po sebi i znak i uvjet korupcije - ali i na postojanje jakih društvenih skupina koje su spremne kočiti društvene reforme. Uza sva ograničenja metoda istraživanja, to je zasigurno znak loše reputacije Republike Hrvatske i slike koja se svakako treba izmijeniti.

Činjenica da raširenost korupcije u Republici Hrvatskoj nije točno mjerljiva ne umanjuje spoznaju da ometa poslovanje te da dojam o njezinoj učestalosti odbija strane ulagače i hrvatske poduzetnike. Štoviše, svaka relativizacija vrlo je štetna jer stvara moguć alibi za izostanak političke odlučnosti u provedbi mjera: sporedno je jeli ona naslijeđena ili stvorena, je li riječ o eroziji morala ili tko snosi veću krivnju, već je važno što se protiv korupcije čini.

Svjesni smo i tereta tradicija - ostali su tragovi proteklih političkih režima, osobito njihovih naličja: privilegiranja poslušnih, mogućnosti da se u ime viših ideala nisko krade, da se sve može vezama i utjecajem, da lojalnost i poslušnost moćnicima vrijede više od rada i inovacije. Znamo da i druge zemlje imaju slične probleme, znamo da korupcija nikada neće potpuno nestati, ali smo sigurni u to da ne možemo pasivno čekati.

POLITIČKA OBVEZA DJELOVANJA

Uspjeh borbe protiv korupcije ovisi o većem broju čimbenika, od kojih je najvažnija politička volja i odlučnost. U Republici Hrvatskoj, ne samo prema mišljenju građana već i kao predizborno obećanje i opća obveza glavnih političkih stranaka, pokreta i udruga, postoje pretpostavke općeg konsenzusa o potrebi suzbijanja korupcije. Postoje pretpostavke stvaranja koalicije političkih subjekata za borbu protiv korupcije. Politička obveza stoga nije obična deklaracija nauma, već jasna politička obveza i odgovornost prema biračima i građanima.

Velik je uspjeh i mobilizacija stručne i političke javnosti u raspravama o problemu korupcije. U javnosti, uz iznimnu podršku medija, borba protiv korupcije doživljava se kao jedan od prioriteta. Prethodne, u osnovi demoralizirajuće, primjedbe o tome da je korupcija naslijeđena i endemska pojava, koja ima uporište u stavovima i navikama ljudi, zamjenjuje se spoznajom da je riječ o sistemskoj pojavi protiv koje se treba boriti te da korupciju treba svesti na najmanju moguću mjeru.

U tom smislu političke i ekonomske reforme pravi su povod za akciju suzbijanja korupcije. Promjene u političkom sustavu: visoko legitimirana vlast, otvorenost prema reformama, te promjene u ekonomskom sustavu, prevladavanje etatističke logike redistribucije i poticanja tržišta, stranih ulaganja, a konačno, i strateška orijentacija

³ European Bank for Reconstruction and Development - Europska banka za obnovu i razvoj

⁴ administrative corruption

⁵ state capture

⁶ judiciary capture index

prema europskim integracijama poticaj su borbi protiv korupcije. Isto kao što je i uspjeh u suzbijanju korupcije preduvjet ostvarenju takvih ciljeva.